

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (τρίτο τμήμα)

της 28ης Ιανουαρίου 2010*

Στην υπόθεση C-406/08,

με αντικείμενο αίτηση εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 234 ΕΚ, που υπέβαλε το High Court of Justice (England & Wales), Queen's Bench Division (Ηνωμένο Βασίλειο), με απόφαση της 30ής Ιουλίου 2008, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 18 Σεπτεμβρίου 2008, στο πλαίσιο της δίκης

Uniplex (UK) Ltd

κατά

NHS Business Services Authority,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (τρίτο τμήμα),

συγκείμενο από τους J. N. Cunha Rodrigues (εισηγητή), πρόεδρο του δεύτερου τμήματος, προεδρεύοντα του τρίτου τμήματος, P. Lindh, A. Rosas, U. Løhmus και A. Ó Caoimh, δικαστές,

* Γλώσσα διαδικασίας: η αγγλική.

γενική εισαγγελέας: J. Kokott
γραμματέας: R. Žežeg, υπάλληλος διοικήσεως,

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της επ' ακροατηρίου συζητήσεως της 24ης Σεπτεμβρίου 2009,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

- η Uniplex (UK) Ltd, εκπροσωπούμενη από τον M. Sheridan, barrister, και την A. Stanic, solicitor,
- η NHS Business Services Authority, εκπροσωπούμενη από τον R. Williams, barrister,
- η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου, εκπροσωπούμενη από την I. Rao, επικουρούμενη από την K. Smith, barrister,
- η Γερμανική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τους M. Lumma και J. Möller,
- η Ιρλανδία, εκπροσωπούμενη από τον D. O'Hagan, επικουρούμενο από τον A. Collins, SC,

— η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπούμενη από τους E. White και M. Κωνσταντινίδη,

αφού άκουσε τη γενική εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις της κατά τη συνεδρίαση της 29ης Οκτωβρίου 2009,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

- 1 Η αίτηση εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως αφορά την ερμηνεία της οδηγίας 89/665/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 21ης Δεκεμβρίου 1989, για τον συντονισμό των νομοθετικών, κανονιστικών και διοικητικών διατάξεων περί της εφαρμογής των διαδικασιών προσφυγής στον τομέα της συνάψεως συμβάσεων κρατικών προμηθειών και δημοσίων έργων (ΕΕ L 395, σ. 33), όπως έχει τροποποιηθεί από την οδηγία 92/50/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 18ης Ιουνίου 1992 (ΕΕ L 209, σ. 1, στο εξής: οδηγία 89/665), ως προς την ημερομηνία από την οποία αρχίζει η προθεσμία για την άσκηση προσφυγής προκειμένου περί δημοσίων συμβάσεων.
- 2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο ένδικης διαφοράς μεταξύ της Uniplex (UK) Ltd (στο εξής: Uniplex) και της NHS Business Services Authority (στο εξής: NHS) όσον αφορά τη σύναψη συμβάσεως πλαισίου.

Το νομικό πλαίσιο

Η κοινοτική ρύθμιση

3 Το άρθρο 1, παράγραφος 1, της οδηγίας 89/665 προβλέπει:

«1. Τα κράτη μέλη λαμβάνουν τα αναγκαία μέτρα, έτσι ώστε, όσον αφορά τις διαδικασίες σύναψης συμβάσεων που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής των οδηγιών 71/305/ΕΟΚ [του Συμβουλίου, της 26ης Ιουλίου 1971, περί συντονισμού των διαδικασιών για τη σύναψη συμβάσεων δημοσίων έργων (ΕΕ ειδ. έκδ. 17/001, σ. 7)], 77/62/ΕΟΚ [του Συμβουλίου, της 21ης Δεκεμβρίου 1976, περί συντονισμού των διαδικασιών συνάψεως συμβάσεων κρατικών προμηθειών (ΕΕ ειδ. έκδ. 17/001, σ. 24)] και 92/50/ΕΟΚ, οι αποφάσεις των αναθετουσών αρχών να υπόκεινται στην άσκηση αποτελεσματικών και, ιδίως, όσο το δυνατόν ταχύτερων προσφυγών, σύμφωνα με τους όρους που τίθενται στα ακόλουθα άρθρα καθώς και, ιδίως, στο άρθρο 2 παράγραφος 7, στην περίπτωση όπου οι αποφάσεις αυτές παραβιάζουν την κοινοτική νομοθεσία στον τομέα των δημοσίων συμβάσεων ή τους εθνικούς κανόνες που θέτουν σε εφαρμογή την κοινοτική νομοθεσία.»

4 Σύμφωνα με το άρθρο 2, παράγραφος 1, της οδηγίας 89/665:

«1. Τα κράτη μέλη μεριμνούν ώστε τα μέτρα που λαμβάνονται όσον αφορά τις διαδικασίες προσφυγής που ορίζονται στο άρθρο 1 να προβλέπουν τις αναγκαίες εξουσίες προκειμένου:

α) να λαμβάνονται, το συντομότερο δυνατόν και με την επείγουσα διαδικασία, προσωρινά μέτρα για να επανορθωθεί η εικαζόμενη παράβαση ή να αποτραπεί η

πραιτέρω ζημία των θιγομένων συμφερόντων, συμπεριλαμβανομένων μέτρων που αναστέλλουν ή επιτρέπουν την αναστολή της διαδικασίας σύναψης της εν λόγω σύμβασης του δημοσίου ή της εκτέλεσης οποιασδήποτε απόφασης λαμβάνεται από τις αναθέτουσες αρχές»

- β) να ακυρώνουν ή να επιτρέπουν την ακύρωση των παράνομων αποφάσεων, και ιδίως να καταργούν τις τεχνικές, οικονομικές και χρηματοδοτικές προδιαγραφές που εισάγουν διακρίσεις και περιλαμβάνονται στα έγγραφα με τα οποία καλούνται οι ενδιαφερόμενοι να συμμετάσχουν στο διαγωνισμό, στις συγγραφές υποχρεώσεων ή σε οποιοδήποτε άλλο έγγραφο που έχει σχέση με τη διαδικασία σύναψης της συγκεκριμένης σύμβασης»
- γ) να επιδικάζουν αποζημίωση στα ζημιωθέντα από την παράβαση πρόσωπα.»

- 5 Το άρθρο 41, παράγραφοι 1 και 2, της οδηγίας 2004/18/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 31ης Μαρτίου 2004, περί συντονισμού των διαδικασιών σύναψης δημόσιων συμβάσεων έργων, προμηθειών και υπηρεσιών (ΕΕ L 134, σ. 114), προβλέπει:

«1. Οι αναθέτουσες αρχές ενημερώνουν, το συντομότερο δυνατό, τους υποψήφιους και τους προσφέροντες για τις αποφάσεις που ελήφθησαν σχετικά με τη σύναψη συμφωνίας-πλαίσιο, την ανάθεση σύμβασης, ή την αποδοχή σε ένα σύστημα δυναμικών αγορών, συμπεριλαμβανομένων των λόγων για τους οποίους αποφάσισαν να μην συνάψουν συμφωνία πλαίσιο, να μην αναθέσουν σύμβαση για την οποία υπήρξε διαγωνισμός και να αρχίσουν νέα διαδικασία ή να θέσουν σε εφαρμογή δυναμικό σύστημα αγορών» Οι αναθέτουσες αρχές παρέχουν τις πληροφορίες αυτές γραπτώς, κατόπιν αιτήσεως.

2. Κατόπιν αιτήματος του ενδιαφερομένου μέρους, οι αναθέτοντες φορείς γνωστοποιούν το συντομότερο δυνατό:

— σε κάθε απορριφθέντα υποψήφιο τους λόγους απόρριψης της υποψηφιότητάς του

— σε κάθε απορριφθέντα προσφέροντα, τους λόγους για την απόρριψη της προσφοράς του, στις δε περιπτώσεις που αναφέρονται στο άρθρο 23 παράγραφοι 4 και 5, αιτιολογούν και την απόφασή τους για την μη ισοδυναμία ή την απόφασή τους ότι τα έργα, οι προμήθειες ή οι υπηρεσίες δεν ανταποκρίνονται στις απαιτήσεις περί απόδοσης ή λειτουργίας

— σε κάθε προσφέροντα που έχει υποβάλει παραδεκτή προσφορά, τα χαρακτηριστικά και τα σχετικά πλεονεκτήματα της επιλεγείσας προσφοράς καθώς και το όνομα του αναδόχου ή των συμβαλλομένων μερών στη συμφωνία-πλαίσιο.

Η προθεσμία γνωστοποίησης δεν μπορεί σε καμία περίπτωση να υπερβαίνει τις 15 ημέρες από την παραλαβή γραπτής αίτησης.»

Η εθνική νομοθεσία

- 6 Το άρθρο 47, παράγραφος 7, στοιχείο b, της κανονιστικής απόφασης περί δημοσίων συμβάσεων του 2006 (Public Contracts Regulations 2006, στο εξής: κανονιστική απόφαση του 2006), που εκδόθηκε για τη μεταφορά στο εσωτερικό δίκαιο της οδηγίας 89/665, ορίζει:

«Το ένδικο βοήθημα που ασκείται δυνάμει του παρόντος είναι παραδεκτό εφόσον

[...]

- b) ασκηθεί αμελλητί, και πάντως εντός τριών μηνών το αργότερο από την ημερομηνία γενέσεως των λόγων στους οποίους στηρίζεται, εκτός αν το High Court κρίνει ότι η σχετική προθεσμία πρέπει να παρεκταθεί.»

Η διαφορά της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα

- 7 Η Uniplex, εταιρία εγκατεστημένη στο Ηνωμένο Βασίλειο, είναι αποκλειστική αντιπρόσωπος στο κράτος μέλος αυτό αιμοστατικών προϊόντων που παράγει η Gelita Medical BV, εταιρία εγκατεστημένη στις Κάτω Χώρες.
- 8 Η NHS Business Services Authority (στο εξής: NHS) αποτελεί μέρος της National Health Service, δημόσιας υπηρεσίας υγείας στο Ηνωμένο Βασίλειο η οποία ανήκει στο Δημόσιο το οποίο τη διαχειρίζεται. Είναι αναθέτουσα αρχή κατά την έννοια της οδηγίας 2004/18.

- 9 Στις 26 Μαρτίου 2007, η NHS προκήρυξε διαδικασία υποβολής προσφορών με κλειστή διαδικασία για τη σύναψη συμφωνίας πλαισίου για την προμήθεια αιμοστατικού υλικού. Η σχετική προκήρυξη δημοσιεύθηκε στην *Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης* στις 28 Μαρτίου 2007.
- 10 Στις 13 Ιουνίου 2007, η NHS απέστειλε πρόσκληση προς υποβολή προσφορών σε πέντε προμηθευτές που είχαν εκδηλώσει ενδιαφέρον για την εν λόγω συμφωνία πλαίσιο, μεταξύ των οποίων η Uniplex. Οι προσφορές έπρεπε να υποβληθούν πριν τις 19 Ιουλίου 2007.
- 11 Τα κριτήρια αναθέσεως και η στάθμισή τους, όπως εκτίθεντο στον φάκελο του διαγωνισμού ο οποίος απεστάλη στους μετέχοντες στον διαγωνισμό, ήταν τα εξής: η τιμή και άλλες παράμετροι του κόστους, 30 %, η ποιότητα και η κλινική αποτελεσματικότητα, 30 %, η υποστήριξη των προϊόντων και η εκπαίδευση, 20 %, η δυνατότητα παραδόσεως των υλικών, 10 %, η ποικιλία και η εξέλιξή τους, 5 %, η προστασία του περιβάλλοντος και η αειφόρος ανάπτυξη, 5 %.
- 12 Η Uniplex υπέβαλε την προσφορά της στις 18 Ιουλίου 2007.
- 13 Στις 22 Νοεμβρίου 2007, η NHS ενημέρωσε εγγράφως την Uniplex ότι αποφάσισε να συνάψει συμφωνία πλαίσιο με τρεις προσφέροντες. Η Uniplex ενημερώθηκε ότι δεν επιλέχθηκε για τη σύναψη συμφωνίας πλαισίου, δεδομένου ότι συγκέντρωσε τη χαμηλότερη βαθμολογία από τους πέντε προσφέροντες που προσκλήθηκαν να υποβάλουν και υπέβαλαν προσφορά. Το έγγραφο υπενθύμιζε τα κριτήρια αναθέσεως και την αντίστοιχη στάθμισή τους και γνωστοποιούσε τα ονόματα των προκρίθηντων στον διαγωνισμό, τη βαθμολογία που συγκέντρωσαν οι προσφορές που προκρίθηκαν και τη βαθμολογία της προσφοράς της Uniplex.
- 14 Σύμφωνα με το έγγραφο αυτό, οι βαθμολογίες των προσφορών που προκρίθηκαν κυμαίνονταν μεταξύ 905,5 και 971,5, ενώ η βαθμολογία της Uniplex ήταν 568.

- 15 Το έγγραφο της 22ας Νοεμβρίου 2007 ενημέρωνε επίσης την Uniplex για το δικαίωμά της να προσβάλει την απόφαση περί συνάψεως της επίδικης συμφωνίας πλαισίου, για το υποχρεωτικό δεκαήμερο διάστημα απραξίας πριν τη σύναψή της το οποίο εφαρμόζεται από την ημερομηνία κοινοποίησεως της αποφάσεως αυτής και για το δικαίωμά της να ζητήσει επιπλέον πληροφορίες.
- 16 Η Uniplex ζήτησε τις πληροφορίες αυτές με την από 23 Νοεμβρίου 2007 ηλεκτρονική επιστολή της.
- 17 Με έγγραφο της 13ης Δεκεμβρίου 2007, η NHS παρέσχε λεπτομερέστερα στοιχεία σχετικά με τον τρόπο που αξιολόγησε τα κριτήρια αναθέσεως όσον αφορά τα χαρακτηριστικά και τα σχετικά πλεονεκτήματα των προσφορών που προκρίθηκαν σε σχέση με την προσφορά της Uniplex.
- 18 Από την επιστολή αυτή προκύπτει μεταξύ άλλων ότι, αφενός, η Uniplex βαθμολογήθηκε με μηδέν όσον αφορά το κριτήριο της τιμής και το κριτήριο των άλλων παραγόντων αποδοτικότητας, διότι υπέβαλε τις τιμές του καταλόγου της. Όλοι οι άλλοι προσφέροντες είχαν προτείνει τιμές κατώτερες από αυτές του καταλόγου τους. Αφετέρου, όσον αφορά το κριτήριο των επιδόσεων και της ικανότητας προμήθειας, όλοι οι προσφέροντες που δεν δραστηριοποιούνταν ακόμη στην αγορά αιμοστατικών προϊόντων του Ηνωμένου Βασιλείου βαθμολογήθηκαν με μηδέν ως προς το επιμέρους κριτήριο το σχετικό με τη βάση πελατών στο Ηνωμένο Βασίλειο.
- 19 Στις 28 Ιανουαρίου 2008, η Uniplex απέστειλε στην NHS έγγραφο οχλήσεως, προβάλλοντας διάφορες παραβάσεις των διατάξεων της κανονιστικής αποφάσεως του 2006. Η Uniplex ισχυριζόταν με το έγγραφο αυτό ότι η προθεσμία ασκήσεως προσφυγής άρχισε στις 13 Δεκεμβρίου 2007. Η Uniplex ζήτησε από την NHS να

απαντήσει έως τις 13 Φεβρουαρίου 2008, προσθέτοντας ότι η NHS, εφόσον θεωρεί ότι η προθεσμία δεν αρχίζει από την ημερομηνία αυτή, πρέπει να απαντήσει το αργότερο μέχρι τις 6 Φεβρουαρίου 2008.

- 20 Με έγγραφο της 11ης Φεβρουαρίου 2008, η NHS ενημέρωσε την Uniplex ότι υπήρξε μεταβολή των περιστάσεων. Διαπιστώθηκε ότι η προσφορά της Assut (UK) Ltd δεν ήταν σύνομη και η θέση της εταιρίας αυτής ως συμβαλλομένης στη συμφωνία πλαίσιο δόθηκε στην B. Braun UK Ltd, η οποία είχε καταταγεί τέταρτη κατά την αξιολόγηση των προσφερόντων.
- 21 Η NHS απάντησε στο έγγραφο οχλήσεως της Uniplex με έγγραφο της 13ης Φεβρουαρίου 2008, αντικρούοντας τους διάφορους ισχυρισμούς της Uniplex. Με το έγγραφο αυτό, η NHS ισχυρίστηκε, επίσης, ευθύς εξαρχής, ότι τα γεγονότα στα οποία στηρίζονται οι αξιώσεις της Uniplex συνέβησαν μετά τις 22 Φεβρουαρίου 2007, ημερομηνία κατά την οποία κοινοποιήθηκε στην Uniplex η απόφαση να μην οριστεί ως συμβαλλόμενη στη συμφωνία πλαίσιο. Η NHS προέβαλε, ακόμη, ότι η προθεσμία ασκήσεως προσφυγής του άρθρου 47, παράγραφος 7, στοιχείο b, της κανονιστικής αποφάσεως του 2006 άρχισε να τρέχει στις 22 Νοεμβρίου 2007.
- 22 Η Uniplex απάντησε με έγγραφο της 26ης Φεβρουαρίου 2008. Με το έγγραφο αυτό, ενέμεινε στην άποψη ότι η προθεσμία ασκήσεως της προσφυγής άρχισε να τρέχει, βάσει της κανονιστικής αποφάσεως του 2006, στις 13 Δεκεμβρίου 2007.
- 23 Στις 12 Μαρτίου 2008, η Uniplex άσκησε προσφυγή ενώπιον του High Court of Justice (England & Wales), Queen's Bench Division, Leeds District Registry, ζητώντας, μεταξύ άλλων, να διαπιστωθεί ότι η NHS παρέβη τους κανόνες σε θέματα συνάψεως δημοσίων συμβάσεων και να της καταβληθεί αποζημίωση.

Το High Court of Justice (England & Wales), Queen's Bench Division, αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα εξής προδικαστικά ερωτήματα:

«Σε περίπτωση που μια επιχείρηση προσβάλει την ανάθεση συμφωνίας πλαισίου από αναθέτουσα αρχή κατόπιν δημόσιου διαγωνισμού, στον οποίον η εν λόγω επιχείρηση μετέσχε και ο οποίος έπρεπε να διεξαχθεί σύμφωνα με την οδηγία 2008/18/ΕΚ (και με τις εφαρμοστέες διατάξεις εφαρμογής της εθνικής νομοθεσίας), ασκώντας ένδικο βοήθημα ενώπιον εθνικού δικαστηρίου με αίτημα την αναγνώριση παραβάσεως των εφαρμοστέων ως προς τον διαγωνισμό και την ανάθεση διατάξεων περί αναθέσεως δημοσίων συμβάσεων και την καταβολή αποζημιώσεως:

- 1) πρέπει μια διάταξη της εθνικής νομοθεσίας, όπως το άρθρο 47, παράγραφος 7, στοιχείο b, της κανονιστικής αποφάσεως του 2006, η οποία ορίζει ότι το εν λόγω ένδικο βοήθημα πρέπει να ασκείται αμελλητί και, πάντως, εντός τριών μηνών από της ημερομηνίας γενέσεως των λόγων στους οποίους στηρίζεται, εκτός αν το High Court κρίνει ότι η προθεσμία αυτή πρέπει να παρεκταθεί, να ερμηνεύεται, βάσει των άρθρων 1 και 2 της οδηγίας 89/665/ΕΟΚ και των αρχών του κοινοτικού δικαίου περί ισοδυναμίας, περί αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας και/ή την αρχή της αποτελεσματικότητας, καθώς και οποιασδήποτε άλλης σχετικής αρχής του κοινοτικού δικαίου, δυνάμει των οποίων στον μετέχοντα σε διαγωνισμό παρέχεται ατομικό και μη εξαρτώμενο από προϋποθέσεις δικαίωμα προσφυγής κατά της αναθέτουσας αρχής, υπό την έννοια ότι η προθεσμία ασκήσεως ενδίκου βοηθήματος κατά του διαγωνισμού και της αποφάσεως περί αναθέσεως αρχίζει είτε από την ημερομηνία που ο μετέχων στον διαγωνισμό γνώριζε ή όφειλε να γνωρίζει ότι η διαδικασία του διαγωνισμού παραβιάζει την κοινοτική νομοθεσία περί δημοσίων συμβάσεων προμηθειών είτε από την ημερομηνία παραβιάσεως των εφαρμοστέων διατάξεων περί δημοσίων συμβάσεων και
- 2) σε κάθε περίπτωση, πώς πρέπει το εθνικό δικαστήριο να εφαρμόσει i) επιταγή περί έγκαιρης ασκήσεως ενδίκου βοηθήματος και ii) την ευχέρεια για παρέκταση της προβλεπόμενης από την εθνική νομοθεσία προθεσμίας για την άσκηση του εν λόγω ενδίκου βοηθήματος;»

Επί των προδικαστικών ερωτημάτων*Επί του πρώτου ερωτήματος*

- 25 Με το πρώτο του ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινιστεί αν το άρθρο 1 της οδηγίας 89/665 απαιτεί η προθεσμία για την άσκηση προσφυγής με αντικείμενο τη διαπίστωση παραβάσεως των κανόνων σύναψης δημοσίων συμβάσεων ή την καταβολή αποζημιώσεως για την παράβαση των κανόνων αυτών να αρχίζει από την ημερομηνία της παραβάσεως των εν λόγω κανόνων ή από την ημερομηνία κατά την οποία ο προσφεύγων έλαβε γνώση ή όφειλε να έχει λάβει γνώση για την παράβαση αυτή.
- 26 Σκοπός της οδηγίας 89/665 είναι η διασφάλιση αποτελεσματικών μέσων παροχής ένδικης προστασίας, σε περιπτώσεις παραβιάσεως του κοινοτικού δικαίου στον τομέα των συμβάσεων δημοσίων έργων ή των εθνικών κανόνων μεταφοράς στο εσωτερικό δίκαιο του δικαίου αυτού, προς αποτελεσματική εφαρμογή των οδηγιών περί συντονισμού των διαδικασιών συνάψεως δημοσίων συμβάσεων. Η οδηγία δεν περιέχει εντούτοις καμία διάταξη αφορώσα ειδικώς τις προθεσμίες ασκήσεως των μέσων παροχής ένδικης προστασίας που προβλέπει. Απόκειται, επομένως, στην εσωτερική έννομη τάξη κάθε κράτους μέλους να καθορίσει τις εν λόγω προθεσμίες (απόφαση της 12ης Δεκεμβρίου 2002, C-470/99, *Universale-Bau* κ.λπ., Συλλογή 2002, σ. I-11617, σκέψη 71).
- 27 Οι δικονομικοί κανόνες που διέπουν την άσκηση προσφυγής για τη διασφάλιση των δικαιωμάτων τα οποία το κοινοτικό δίκαιο παρέχει στους υποψηφίους και στους μετέχοντες στον διαγωνισμό που τίγονται από αποφάσεις των αναθετουσών αρχών δεν πρέπει να θέτουν σε κίνδυνο την πρακτική αποτελεσματικότητα της οδηγίας 89/665 (απόφαση *Universale-Bau* κ.λπ., προπαρατεθείσα, σκέψη 72).
- 28 Στο πλαίσιο αυτό, πρέπει να εξακριβωθεί αν, εν όψει του σκοπού της εν λόγω οδηγίας, μια εθνική κανονιστική ρύθμιση όπως η επίμαχη στην υπόθεση της κύριας δίκης θίγει τα δικαιώματα που εξασφαλίζει το κοινοτικό δίκαιο στους ιδιώτες. (απόφαση *Universale-Bau* κ.λπ., προπαρατεθείσα, σκέψη 73).

- 29 Συναφώς, πρέπει να υπομνησθεί ότι το άρθρο 1, παράγραφος 1, της οδηγίας 89/665 επιβάλλει στα κράτη μέλη την υποχρέωση να εξασφαλίσουν ότι κατά των παράνομων αποφάσεων που λαμβάνουν οι αναθέτουσες αρχές μπορούν να ασκηθούν αποτελεσματικές και όσο το δυνατόν ταχύτερα εκδικαζόμενες προσφυγές (απόφαση *Universale-Bau* κ.λπ., προπαρατεθείσα, σκέψη 74).
- 30 Πάντως, η ενημέρωση του υποψηφίου ή του προσφέροντος περί της απορρίψεως της υποψηφιότητας ή της προσφοράς του δεν του παρέχει τη δυνατότητα να ασκήσει πράγματι προσφυγή. Τέτοιου είδους ενημέρωση δεν επαρκεί ώστε να μπορέσει ο υποψήφιος ή ο προσφέρων να επισημάνει τυχόν πλημμέλεια και να κρίνει το σκόπιμο της προσφυγής.
- 31 Ο οικείος υποψήφιος ή προσφέρων μπορεί να σχηματίσει σαφή πεποίθηση περί τυχόν παραβάσεως των εφαρμοστέων διατάξεων και περί της σκοπιμότητας ασκήσεως προσφυγής μόνον αφού πληροφορηθεί τους λόγους για τους οποίους αποκλείστηκε από τη διαδικασία συνάψεως δημόσιας συμβάσεως.
- 32 Κατά συνέπεια ο σκοπός του άρθρου 1, παράγραφος 1, της οδηγίας 89/665, που συνίσταται στην εξασφάλιση της ύπαρξης αποτελεσματικών προσφυγών κατά των παραβάσεων των διατάξεων που έχουν εφαρμογή σε θέματα συνάψεως δημοσίων συμβάσεων, μπορεί να επιτευχθεί μόνον εάν οι προθεσμίες που τάσσονται για την άσκηση των προσφυγών αυτών αρχίζουν από την ημερομηνία που ο προσφεύγων έλαβε γνώση ή όφειλε να έχει λάβει γνώση για τη φερόμενη παράβαση των εν λόγω διατάξεων (βλ., συναφώς, απόφαση *Universale-Bau* κ.λπ., προπαρατεθείσα, σκέψη 78).
- 33 Το συμπέρασμα αυτό επιβεβαιώνεται από το γεγονός ότι το άρθρο 41, παράγραφοι 1 και 2, της οδηγίας 2004/18, που ίσχυε κατά τον χρόνο των πραγματικών περιστατικών της κύριας δίκης, επιβάλλει στις αναθέτουσες αρχές να ενημερώνουν τους αποκλεισθέντες υποψηφίους και τους προσφέροντες για τους λόγους της αποφάσεως που τους αφορά. Οι διατάξεις αυτές αποτελούν λογική συνέπεια ενός συστήματος αποκλειστικών προθεσμιών κατά το οποίο οι προθεσμίες αυτές αρχίζουν από την

ημερομηνία κατά την οποία ο προσφεύγων έλαβε γνώση ή όφειλε να έχει λάβει γνώση της φερόμενης παράβασης των διατάξεων που έχουν εφαρμογή σε θέματα συνάψεως δημοσίων συμβάσεων.

34 Το συμπέρασμα αυτό ενισχύεται από τις τροποποιήσεις της οδηγίας 89/665 από την οδηγία 2007/66/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 11ης Δεκεμβρίου 2007, για την τροποποίηση των οδηγιών 89/665/ΕΟΚ και 92/13/ΕΟΚ του Συμβουλίου όσον αφορά τη βελτίωση της αποτελεσματικότητας των διαδικασιών προσφυγής στον τομέα της σύναψης δημόσιων συμβάσεων (ΕΕ L 335, σ. 31), μολοντί η προθεσμία για τη μεταφορά της οδηγίας αυτής στο εσωτερικό δίκαιο ανάγεται σε χρόνο μεταγενέστερο των πραγματικών περιστατικών της κύριας δίκης. Συγκεκριμένα, το άρθρο 2γ της οδηγίας 89/665, που προστέθηκε με την οδηγία 2007/66, προβλέπει ότι η ανακοίνωση της αποφάσεως της αναθέτουσας αρχής σε κάθε προσφέροντα ή υποψήφιο συνοδεύεται από συνοπτική έκθεση των συναφών λόγων και ότι οι προθεσμίες για την άσκηση προσφυγής πρέπει να λήγουν μόνον μετά την πάροδο ορισμένων τουλάχιστον ημερολογιακών ημερών από της ανακοινώσεως αυτής.

35 Επομένως, στο πρώτο ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 1, παράγραφος 1, της οδηγίας 89/665 επιτάσσει η προθεσμία για την άσκηση μέσου παροχής ένδικης προστασίας με αντικείμενο την αναγνώριση παραβιάσεως της νομοθεσίας περί συνάψεως δημοσίων συμβάσεων ή την καταβολή αποζημιώσεως για την παραβίαση της νομοθεσίας αυτής να αρχίζει να τρέχει από την ημερομηνία κατά την οποία ο προσφεύγων έλαβε γνώση ή όφειλε να έχει λάβει γνώση για την παραβίαση αυτή.

Επί του δεύτερου ερωτήματος

36 Το δεύτερο ερώτημα περιλαμβάνει δύο σκέλη. Το πρώτο αφορά την ερμηνεία της οδηγίας 89/665, σε σχέση με την απαίτηση της εθνικής κανονιστικής ρύθμισης να ασκείται η προσφυγή αμελλητί. Το δεύτερο σκέλος αφορά τις συνέπειες της οδηγίας αυτής ως προς την εξουσία εκτιμήσεως που παρέχεται στον εθνικό δικαστή για παρέκταση των προθεσμιών ασκήσεως της προσφυγής.

Επί του πρώτου σκέλους του δεύτερου ερωτήματος

- 37 Με το πρώτο σκέλος του δεύτερου ερωτήματος, το αιτούν δικαστήριο ερωτά, κατ' ουσίαν, αν η οδηγία 89/665 έχει την έννοια ότι απαγορεύει διάταξη, όπως αυτή του άρθρου 47, παράγραφος 7, στοιχείο b, της κανονιστικής αποφάσεως του 2006, η οποία επιτάσσει να ασκείται η προσφυγή αμελλητί.
- 38 Όπως υπενθυμίζεται με τη σκέψη 29 της παρούσας αποφάσεως, το άρθρο 1, παράγραφος 1, της οδηγίας 89/665 επιβάλλει στα κράτη μέλη την υποχρέωση να εξασφαλίσουν ότι κατά των παράνομων αποφάσεων που λαμβάνουν οι αναθέτουσες αρχές μπορούν να ασκηθούν αποτελεσματικές και όσο το δυνατόν ταχύτερα εκδικαζόμενες προσφυγές. Για να επιτευχθεί ο σκοπός της ταχείας διεκπεραιώσεως που επιδιώκει η οδηγία αυτή, τα κράτη μέλη έχουν τη δυνατότητα να επιβάλουν προθεσμίες για την άσκηση προσφυγής ώστε να υποχρεώσουν τις επιχειρήσεις να προσβάλουν σε σύντομο χρονικό διάστημα τα προπαρασκευαστικά μέτρα ή τις ενδιάμεσες αποφάσεις που λαμβάνονται στο πλαίσιο της διαδικασίας συνάψεως δημόσιας σύμβασης (βλ., συναφώς, αποφάσεις *Universale-Bau* κ.λπ., προπαρατεθείσα, σκέψεις 75 έως 79 της 12ης Φεβρουαρίου 2004, C-230/02, *Grossmann Air Service*, Συλλογή 2004, σ. I-1829, σκέψεις 30 και 36 έως 39, καθώς και της 11ης Οκτωβρίου 2007, C-241/06, *Lämmerzahl*, Συλλογή 2007, σ. I-8415, σκέψεις 50 και 51).
- 39 Ο σκοπός της ταχείας διεκπεραιώσεως που επιδιώκει η οδηγία 89/665 πρέπει να επιτευχθεί στο εθνικό δίκαιο τηρουμένων των απαιτήσεων της ασφάλειας δικαίου. Προς τούτο, τα κράτη μέλη έχουν υποχρέωση να προβλέπουν σύστημα προθεσμιών αρκούντως ακριβές, σαφές και προβλέψιμο, ώστε να παρέχεται η δυνατότητα στους ιδιώτες να λάβουν γνώση των δικαιωμάτων και των υποχρεώσεών τους (βλ., συναφώς, αποφάσεις της 30ής Μαΐου 1991, C-361/88, Επιτροπή κατά Γερμανίας, Συλλογή 1991, σ. I-2567, σκέψη 24, και της 7ης Νοεμβρίου 1996, C-221/94, Επιτροπή κατά Λουξεμβούργου, Συλλογή 1996, σ. I-5669, σκέψη 22).
- 40 Εξάλλου, ο σκοπός της ταχείας διεκπεραιώσεως που επιδιώκει η οδηγία 89/665 δεν επιτρέπει στα κράτη μέλη να αγνοήσουν την αρχή της αποτελεσματικότητας σύμφωνα με την οποία οι λεπτομέρειες εφαρμογής των προθεσμιών παραγραφής δεν πρέπει να καθιστούν αδύνατη ή εξαιρετικά δυσχερή την άσκηση των δικαιωμάτων που οι ενδιαφερόμενοι αντλούν από το κοινοτικό δίκαιο, αρχή η οποία εμπεριέχεται στον σκοπό της ασκήσεως αποτελεσματικής προσφυγής και αναφέρεται ρητώς στο άρθρο 1, παράγραφος 1, της εν λόγω οδηγίας.

41 Εθνική διάταξη όπως αυτή του άρθρου 47, παράγραφος 7, στοιχείο b, της κανονιστικής αποφάσεως του 2006, σύμφωνα με την οποία η προσφυγή δεν είναι παραδεκτή εκτός εάν «ασκηθεί αμελλητί, και πάντως εντός τριών μηνών το αργότερο» συνεπάγεται αβεβαιότητα. Συγκεκριμένα, η διάταξη αυτή παρέχει τη δυνατότητα στα εθνικά δικαστήρια να απορρίψουν μια προσφυγή ως εκπρόθεσμη πριν από τη λήξη της τρίμηνης προθεσμίας, εάν κρίνουν ότι η προσφυγή δεν ασκήθηκε «αμελλητί» κατά την έννοια της διάταξης αυτής.

42 Όπως υπογράμμισε η γενική εισαγγελέας στο σημείο 69 των προτάσεών της, όταν η διάρκεια της αποκλειστικής προθεσμίας εξαρτάται από τη διακριτική ευχέρεια του αρμόδιου δικαστή, τότε καθίσταται μη προβλέψιμη. Επομένως, εθνική διάταξη που θεσπίζει μια τέτοιου είδους προθεσμία δεν εξασφαλίζει αποτελεσματική μεταφορά στο εσωτερικό δίκαιο της οδηγίας 89/665.

43 Από τα ανωτέρω προκύπτει ότι στο πρώτο σκέλος του δευτέρου ερωτήματος πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 1, παράγραφος 1, της οδηγίας 89/665 απαγορεύει εθνική διάταξη, όπως αυτή της κύριας δίκης, η οποία παρέχει τη δυνατότητα σε εθνικό δικαστήριο να απορρίψει ως εκπρόθεσμο μέσο παροχής ένδικης προστασίας με το οποίο ζητείται η αναγνώριση της παραβάσεως των κανόνων περί συνάψεως δημοσίας συμβάσεως ή η καταβολή αποζημίωσης για την παράβαση των κανόνων αυτών κατ' εφαρμογή του κριτηρίου, το οποίο εκτιμάται κατά διακριτική ευχέρεια, σύμφωνα με το οποίο τα μέσα αυτά παροχής ένδικης προστασίας πρέπει να ασκούνται αμελλητί.

Επί του δευτέρου σκέλους του δευτέρου ερωτήματος

44 Με το δεύτερο σκέλος του δευτέρου ερωτήματος, το αιτούν δικαστήριο ερωτά κατ' ουσίαν ποιες συνέπειες απορρέουν από την οδηγία 89/665 σε σχέση με την εξουσία εκτιμήσεως που παρέχεται στον εθνικό δικαστή για παρέκταση των προθεσμιών ασκήσεως της προσφυγής.

- 45 Στο πλαίσιο των εθνικών διατάξεων που μεταφέρουν μια οδηγία στο εσωτερικό δίκαιο, τα εθνικά δικαστήρια οφείλουν να το ερμηνεύουν κατά το μέτρο του δυνατού υπό το πρίσμα του γράμματος και του σκοπού της επίμαχης οδηγίας προκειμένου να επιτυγχάνεται το αποτέλεσμα που επιδιώκεται με την οδηγία αυτή (βλ. αποφάσεις της 10ης Απριλίου 1984, 14/83, von Colson και Kamann, Συλλογή 1984, σ. 1891, σκέψη 26, καθώς και της 5ης Οκτωβρίου 2004, C-397/01 έως C-403/01, Pfeiffer κ.λπ., Συλλογή 2004, σ. I-8835, σκέψη 113).
- 46 Εν προκειμένω, εναπόκειται στο εθνικό δικαστήριο να δώσει στις εσωτερικές διατάξεις που θεσπίζουν αποκλειστική προθεσμία, ερμηνεία κατά το δυνατό σύμφωνη προς τον σκοπό της οδηγίας 89/665 (βλ., συναφώς, αποφάσεις της 27ης Φεβρουαρίου 2003, C-327/00, Santex, Συλλογή 2003, σ. I-1877, σκέψη 63, και Lämmerzahl, προπαρατεθείσα, σκέψη 62).
- 47 Για να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις που αναφέρονται στην απάντηση στο πρώτο ερώτημα, το επιληφθέν της υποθέσεως εθνικό δικαστήριο πρέπει, στο μέτρο του δυνατού, να ερμηνεύσει τις εθνικές διατάξεις που αφορούν την προθεσμία προσφυγής κατά τρόπο που να διασφαλίζει ότι η προθεσμία αυτή θα αρχίσει να τρέχει μόνον από την ημερομηνία κατά την οποία ο προσφεύγων έλαβε γνώση ή όφειλε να έχει λάβει γνώση της παραβιάσεως των κανόνων που διέπουν τη σύναψη της οικείας δημόσιας σύμβασης.
- 48 Εάν στις εν λόγω εθνικές διατάξεις δεν μπορεί να δοθεί μια τέτοια ερμηνεία, το εθνικό δικαστήριο πρέπει, χρησιμοποιώντας τη διακριτική του εξουσία, να παρεκτείνει την προθεσμία της προσφυγής για να εξασφαλίσει στον προσφεύγοντα προθεσμία ίση με εκείνη που θα είχε αν η προβλεπόμενη από την εφαρμοστέα εθνική νομοθεσία προθεσμία είχε αρχίσει να τρέχει από την ημερομηνία κατά την οποία έλαβε γνώση ή όφειλε να έχει λάβει γνώση της παραβιάσεως των κανόνων περί συνάψεως δημοσίων συμβάσεων.
- 49 Εν πάση περιπτώσει, αν οι εθνικές διατάξεις περί των προθεσμιών της προσφυγής δεν επιδέχονται ερμηνεία σύμφωνη με την οδηγία 89/665, το εθνικό δικαστήριο πρέπει να

τις αφήσει ανεφάρμοστες, προκειμένου να εφαρμόσει στο ακέραιο το κοινοτικό δίκαιο και να προστατεύσει τα δικαιώματα που αυτό απονέμει στους ιδιώτες (βλ., συναφώς, προπαρατεθείσες αποφάσεις Santex, σκέψη 64, και Lämmerzahl, σκέψη 63).

- 50 Επομένως, στο δεύτερο σκέλος του δευτέρου ερωτήματος πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι η οδηγία 89/665 εντέλλει το εθνικό δικαστήριο να παρεκτείνει, χρησιμοποιώντας τη διακριτική εξουσία του, την προθεσμία προσφυγής προκειμένου να εξασφαλιστεί στον προσφεύγοντα προθεσμία ίση με εκείνη που θα είχε αν η προβλεπόμενη από την εφαρμοστέα εθνική νομοθεσία προθεσμία είχε αρχίσει να τρέχει από την ημερομηνία κατά την οποία έλαβε γνώση ή όφειλε να έχει λάβει γνώση της παραβάσεως των κανόνων περί συνάψεως δημοσίων συμβάσεων. Εάν οι εθνικές διατάξεις περί των προθεσμιών προσφυγής δεν επιδέχονται ερμηνεία σύμφωνη με την οδηγία 89/665, το εθνικό δικαστήριο πρέπει να τις αφήσει ανεφάρμοστες, προκειμένου να εφαρμόσει στο ακέραιο το κοινοτικό δίκαιο και να προστατεύσει τα δικαιώματα που αυτό απονέμει στους ιδιώτες.

Επί των δικαστικών εξόδων

- 51 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (τρίτο τμήμα) αποφαινεται:

- 1) Το άρθρο 1, παράγραφος 1, της οδηγίας 89/665/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 21ης Δεκεμβρίου 1989, για τον συντονισμό των νομοθετικών, κανονιστικών και διοικητικών διατάξεων περί της εφαρμογής των διαδικασιών προσφυγής στον τομέα της συνάψεως συμβάσεων κρατικών προμηθειών και δημοσίων έργων, όπως έχει τροποποιηθεί από την οδηγία 92/50/ΕΟΚ του Συμβουλίου,

της 18ης Ιουνίου 1992, επιτάσσει η προθεσμία για την άσκηση μέσου παροχής ένδικης προστασίας με αντικείμενο την αναγνώριση παραβίασεως της νομοθεσίας περί συνάψεως δημοσίων συμβάσεων ή την καταβολή αποζημίωσης για την παραβίαση της νομοθεσίας αυτής να αρχίζει να τρέχει από την ημερομηνία κατά την οποία ο προσφεύγων έλαβε γνώση ή όφειλε να έχει λάβει γνώση για την παραβίαση αυτή.

- 2) Το άρθρο 1, παράγραφος 1, της οδηγίας 89/665, όπως έχει τροποποιηθεί από την οδηγία 92/50, απαγορεύει εθνική διάταξη, όπως αυτή της κύριας δίκης, η οποία παρέχει τη δυνατότητα σε εθνικό δικαστήριο να απορρίψει ως εκπρόθεσμο μέσο παροχής ένδικης προστασίας με το οποίο ζητείται η αναγνώριση της παραβίασεως των κανόνων περί συνάψεως δημοσίας συμβάσεως ή η καταβολή αποζημίωσης για την παράβαση των κανόνων αυτών κατ' εφαρμογή του κριτηρίου, το οποίο εκτιμάται κατά διακριτική ευχέρεια, σύμφωνα με το οποίο τα μέσα αυτά παροχής ένδικης προστασίας πρέπει να ασκούνται αμελλητί.
- 3) Η οδηγία 89/665, όπως έχει τροποποιηθεί από την οδηγία 92/50, εντέλλει το εθνικό δικαστήριο να παρεκτείνει, χρησιμοποιώντας τη διακριτική εξουσία του, την προθεσμία προσφυγής προκειμένου να εξασφαλιστεί στον προσφεύγοντα προθεσμία ίση με εκείνη που θα είχε αν η προβλεπόμενη από την εφαρμοστέα εθνική νομοθεσία προθεσμία είχε αρχίσει να τρέχει από την ημερομηνία κατά την οποία έλαβε γνώση ή όφειλε να έχει λάβει γνώση της παραβίασεως των κανόνων περί συνάψεως δημοσίων συμβάσεων. Εάν οι εθνικές διατάξεις περί των προθεσμιών της προσφυγής δεν επιδέχονται ερμηνεία σύμφωνη με την οδηγία 89/665, το εθνικό δικαστήριο πρέπει να τις αφήσει ανεφάρμοστες, προκειμένου να εφαρμόσει στο ακέραιο το κοινοτικό δίκαιο και να προστατεύσει τα δικαιώματα που αυτό απονέμει στους ιδιώτες.

(υπογραφές)